

ΕΚΘΕΜΑ ΜΑΪΟΥ 2023

Άγγελος Γιαλλινάς, *Άποψις της Ακροπόλεως και του Θησείου*, 1889, υδατογραφία σε χαρτί, 20x46,5 (38x65) εκ., Συλλογή Φραγκίσκου και Στέφανου Βαλλιάνου, Α.Μ. 2628.1993

Πάνω σε αχνογάλανο ουρανό προβάλλεται ο ιερός βράχος της Ακρόπολης των Αθηνών με τα ιστορικά μνημεία του, ενώ στους πρόποδες του εκτείνεται η πόλη, στην οποία δεσπόζει το *Θησείο*. Σε πρώτο επίπεδο αναπτύσσεται χαμηλή βλάστηση και ανάμεσα σ' αυτή και στο *Θησείο* εκτείνεται μια πλατειά κενή ζώνη, η οποία εντείνει την εντύπωση ξηρότητας του τοπίου. Η εικόνα είναι βυθισμένη σε αχλύ, σαν να τυλίγεται σε αραχνοϋφαντη νεφέλη που ενοποιεί τη ζωγραφική επιφάνεια.

Τόσο η Ακρόπολη όσο και το *Θησείο* αποδίδονται μνημειακά, με την προοπτική βατράχου (ιδωμένα από κάτω προς τα επάνω), με αποτέλεσμα να τονίζεται η παρουσία τους, ενώ τα μνημεία πάνω στην Ακρόπολη χωνεύονται μέσα στο σύνολο. Ωστόσο, ο επιβλητικός όγκος του εμβληματικού βράχου της Ακρόπολης

συνθλίβει τη σύγχρονη πόλη, η οποία αποδίδεται σχεδόν μικρογραφικά και ο θεατής δεν μπορεί να διακρίνει κάτι από τα ταπεινά κτίσματα της νέας πόλης. Το ελληνικό τοπίο κίνησε πρώτα το ενδιαφέρον των ξένων περιηγητών και ζωγράφων, αλλά αυτοί και όσοι από τους Έλληνες τους ακολούθησαν, το έβλεπαν με τα μάτια του αρχαιολόγου και απεικόνιζαν αρχαιολογικούς χώρους και αρχαία ερείπια. Η ερειπιογραφία, στο πλαίσιο αρχικά του Κλασικισμού και κυρίως στη συνέχεια του Ρομαντισμού, μονοπώλησε το ενδιαφέρον των ζωγράφων για αρκετές δεκαετίες τον δέκατο ένατο αιώνα. Ευρωπαίοι ζωγράφοι στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος, όπως ο Βικέντιος Λάντσας (Vicenzo Lanza, Βενετία 1822 - Αθήνα 1902), συνέχισαν την ερειπιογραφία και το πραγματικό τοπίο απαλλαγμένο από αρχαία κατάλοιπα άργησε να εμφανιστεί στη νεοελληνική τέχνη.

Πραγματική τοπιογραφία, δηλαδή εικόνα στην οποία το κυρίως θέμα είναι απόσπασμα της επιφάνειας της γης, εμφανίστηκε στη νεοελληνική τέχνη κατά τις αρχές της δεκαετίας 1870, στην Κέρκυρα από τον Χαράλαμπο Παχή (Κέρκυρα 1844 – 1891) με αφετηριακό έργο, *Τοπίο στην Κέρκυρα* (Μον Ρεπό) (1873) και ακολούθησε σειρά Κερκυραίων τοπιογράφων. Σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη της ελληνικής τοπιογραφίας έδωσε ο Άγγελος Γιαλλινάς, ο οποίος ειδικά με τα τοπία της Αττικής και της Κέρκυρας την απογειώσε. Στον πίνακα που μας απασχολεί εδώ, δεν πρόκειται ακριβώς για αναπαραστάσεις των μνημείων της Ακρόπολης, αλλά τα αντιμετωπίζει ως μέρος ενός ευρύτερου συνόλου, στο οποίο δεσπόζει η ατμοσφαιρικότητα του τοπίου.

Ο Άγγελος Γιαλλινάς γεννήθηκε και πέθανε στην Κέρκυρα (1857-1939), όπου Άγγλοι κυρίως τοπιογράφοι-υδατογράφοι, όπως ο Edward Lear (1812-1888), εκπρόσωπος της αγγλικής σχολής τοπιογραφίας-υδατογραφίας του δεκάτου ενάτου αιώνα, είχαν δημιουργήσει παράδοση. Το διάστημα 1872-1875, φοίτησε στην Καλλιτεχνική Σχολή στην Κέρκυρα, την οποία είχε ιδρύσει ο Χαράλαμπος Παχής, από τον οποίο μύηθηκε στην τεχνική της υδατογραφίας (ακουαρέλλας). Συνέχισε τις σπουδές του στη Βενετία, στη Νάπολη και στη Ρώμη (1875-1878). Ιδιαίτερη σημασία έχει το διάστημα που πέρασε στην Ακαδημία της Νάπολης, όπου δίδασκε ο Giaginto Gigante (1806-1876), τον οποίο μάλλον δεν πρόλαβε να παρακολουθήσει. Όμως εκεί, γύρω από τον γραφικό κολπίσκο του Posillipo, δρούσε μια ομάδα τοπιογράφων, η Scuola di Posillipo, με κύριο εκφραστικό μέσο την υδατογραφία. Στην επίδρασή της οφείλεται η αποκλειστική αφοσίωση του Άγγελου Γιαλλινά στην υδατογραφία. Ας σημειωθεί ότι ο πρώτος Έλληνας που εισήγαγε την τεχνική της υδατογραφίας στον ελληνικό χώρο ήταν ο Κεφαλονίτης Γεράσιμος Πιτζαμάνος (1787-1825).

Ο Άγγελος Γιαλλινάς, ως τοπιογράφος-υδατογράφος, γνώρισε μεγάλη επιτυχία. Η τεχνοτροπία του διαμορφώθηκε κάτω από την επίδραση δύο μεγάλων παραδόσεων, της ναπολιτάνικης και της αγγλικής. Ακριβώς επειδή είχε αφομοιώσει τις τεχνικές της δυτικοευρωπαϊκής και ειδικά της αγγλικής σχολής, πραγματοποίησε

σειρά ατομικών εκθέσεων στο Λονδίνο, στην Αίθουσα Τέχνης Graves: 1891, 1892, 1894, 1898, 1901, 1902. «Είναι ο πρώτος Επτανήσιος καλλιτέχνης», όπως παρατηρεί η Ευθυμία Μαυρομιχάλη, «που αναμετράται επί ίσοις όροις στο πλαίσιο της παράδοσης αυτής [της αγγλικής] και διακρίνεται». Αναμφίβολα η επιτυχία του οφειλόταν και στο γεγονός ότι είχε διαμορφώσει προσωπικό ύφος και αντιμετώπιζε κάθε τοπίο που ζωγράφιζε ως μέρος ενός ευρύτερου συνόλου, το οποίο καθορίζεται από τα πραγματικά χαρακτηριστικά του και την απόδοση της ατμοσφαιρικότητας, χαρακτηριστικό που εντοπίζουμε και στον παρόντα πίνακα του Κοργιαλενείου Ιδρύματος: Φως, λεπτό σχέδιο και απαλά χρώματα συνεργάζονται αρμονικά, με αποτέλεσμα μια εικόνα στην οποία βασιλεύει, η ισορροπία και η γαλήνη, ενώ συγχρόνως υποβάλλει στον θεατή της μια αίσθηση όψιμου ρομαντισμού.

Ο πίνακας που σχολιάζουμε εδώ ανήκει στη Συλλογή των Αδελφών Φραγκίσκου και Στέφανου Βαλλιάνου, η οποία περιήλθε στο Κοργιαλένιο Μουσείο δια δωρεάς τους το 1989. Ο Στέφανος Βαλλιάνος(1908-1987) κληροδότησε στο Κοργιαλένιο Ίδρυμα το απαραίτητο ποσό για τη διαμόρφωση της αίθουσας στην οποία μέχρι σήμερα εκτίθεται η συλλογή αυτοτελώς. Ο Στέφανος και ο Φραγκίσκος(1911-;) ήταν παιδιά του Μαρίνου και της Δανάης Βαλλιάνου και αδελφή τους ήταν η Ελένη Βαλλιάνου (1917-1944), ηρωίδα της Γαλλικής Αντίστασης στις Κάννες, η οποία εκτελέστηκε από τους Γερμανούς (15.8.1944), λίγες μέρες πριν οι συμμαχικές δυνάμεις απελευθερώσουν τη Νότια Γαλλία. Στη συλλογή ανήκουν μεταβυζαντινές εικόνες, δείγματα βυζαντινής κεραμικής, ιερά σκεύη, ξυλόγλυπτα, ένα εικονογραφημένο χειρόγραφο, λευκώματα πινάκων ζωγραφικής των ζωγράφων Lear, Cartwright και Cook, προσωπογραφίες μελών της Οικογένειας Βαλλιάνου, έπιπλα, ειδώλια, καθώς και λίγα βιβλία Ιστορίας και Ιστορίας της Τέχνης. Εκτός από τον πίνακα του Γιαλλινά, στη συλλογή ανήκει ακόμη μια υδατογραφία του Sir Arthur Herbert K.C.B. (*Άποψις Αργοστολίου*, 1856), μία του W. Rusk (*Άποψις Ναού Ποσειδώνος στο Σούνιο*) και μία αγνώστου ζωγράφου (*Είσοδος λιμένος Πατρών*, 1847). Ο πλούτος των συλλογών του Κοργιαλενείου Μουσείου είναι μεγάλος και μεγάλης ιστορικής και καλλιτεχνικής αξίας και οφείλουμε ως κοινωνία να τον προστατέψουμε.

Η Έφορος

Δώρα Μαρκάτου

τ. Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

-Αρχείο Κοργιαλενείου Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου

-Ελένη Κοσμετάτου και Ουρανία Κρεμμύδα (επιμ.), *Συλλογή Φραγκίσκου και Στέφανου Βαλλιάνου*, Αργοστόλι, Κοργιαλένειον Μουσείον, 1993

-Ματούλα Σκαλτσά, «Α. Γιαλλινάς – A. Giallina Σημεία στη διεθνή του πορεία», στα *Πρακτικά του Ε΄Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου (Αργοστόλι-Ληξούρι, 17-21 Μαΐου 1986)*, Γενική επιμ. Γεώργ. Ν. Μοσχόπουλος, τόμος 3, Αργοστόλι 1991, σ. 279-300.

-Δώρα Φ. Μαρκάτου (επιμ.), *Η Τέχνη της Επτανησιακής Σχολής 18ος – 19^{ος} αι.*, κείμενα Δώρα Φ. Μαρκάτου – Σταλίνα Βουτσινά, Αργοστόλι, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Ιονίων Νήσων, 2014.

-Ευθυμία Ε. Μαυρομιχάλη, «Η συμβολή των Επτανησίων στην τοπιογραφία: Η περίπτωση του Άγγελου Γιαλλινά», στα *Πρακτικά ΙΑ΄ Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου Επτανησιακός Βίος και Πολιτισμός, Κεφαλονιά 21-25 Μαΐου 2018*, τόμος VI, επιμ. Δώρα Φ. Μαρκάτου, Αργοστόλι, 2020, σ. 149-164.